

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z wniosku M. D.
przy uczestnictwie G. D. i J. D.
o podział majątku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 19 czerwca 2013 r.,
zażalenia pełnomocnika wnioskodawczynie
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 17 grudnia 2009 r.,

- 1. zmienia zaskarżone postanowienie w punkcie 2 (drugim) w ten sposób, że przyznaje radcy prawnemu R. F. od Skarbu Państwa Sądu Rejonowego w W. kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu wnioskodawczynie M. D. w postępowaniu apelacyjnym;**
- 2. nie obciąża uczestników postępowania kosztami postępowania zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia z 17 grudnia 2009 r., Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestniczki postępowania G. D. od korzystnego dla wnioskodawczynie M. D. postanowienia Sądu Rejonowego z 14 listopada 2008 r. oraz oddalił wniosek pełnomocnika wnioskodawczynie z urzędu, radcy prawnego R. F., o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wprowadzie pełnomocnik z urzędu złożył w odpowiedzi na apelację z dnia 23 czerwca 2009 roku, wniosek o przyznanie mu tych kosztów z oświadczeniem, że nie zostały one opłacone, jednakże na rozprawie apelacyjnej w dniu 17 grudnia 2009 roku, składając ponownie wniosek o ich przyznanie, nie ponowił wskazanego oświadczenia, co w świetle paragrafu 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 roku, poz.490 t.j.), uzasadniało, zdaniem Sądu Okręgowego, odmowę ich przyznania.

Zażalenie pełnomocnika z urzędu na to postanowienie, skierowane do Sądu Najwyższego, zostało odrzucone przez Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 2 czerwca 2010 r. Sąd ten, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, wskazał bowiem, że jest ono niedopuszczalne w świetle art. 394¹ § 1 punkt 2 k.p.c., albowiem nie dotyczy kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł Sąd drugiej instancji (postanowienie SN z 14 grudnia 2007 r., sygn. akt III CZ 61/07, uchwała SN z 25 czerwca 2009 r., III CZP 36/09).

Na skutek skargi kasacyjnej R. F., Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 30 października 2012 roku, sygn. SK 20/11 (Dz.U.2012, poz.1254) orzekł, że art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 r., w zakresie, w jakim nie przewidywał zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające wniosek pełnomocnika ustanowionego z urzędu o przyznanie od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art.

176 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 32 oraz art. 78 Konstytucji.

Postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 roku, Sąd Okręgowy na skutek skargi R. F. o wznowienie postępowania, uchylił postanowienie z dnia 2 czerwca 2010 r. odrzucające zażalenie i przedstawił zażalenie do rozpoznania Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Orzecznictwo Sądu Najwyższego na tle art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 roku, prezentowało i nadal prezentuje konsekwentnie pogląd, zgodnie z którym, koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu stronie, których przeciwnik strony korzystającej z tej pomocy nie ma obowiązku pokryć, nie należą do kosztów procesu, o których mowa w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. (por. postanowienie SN z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CZ 118/09, niepubl.).

Obowiązek ich wypłacenia pełnomocnikowi z urzędu spoczywa na Skarbie Państwa, a jego podstawą nie są przepisy k.p.c. ani przepisy ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, lecz przepisy zawarte w ustawach o zawodach adwokata i radcy prawnego oraz aktach wykonawczych (art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze, Dz. U. z 2009 r. nr 146, poz. 1188, ze zm., paragrafy 19-21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1348, ze zm., art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, Dz. U. z 2010 r. nr 10, poz. 65, ze zm. oraz § 15-17 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1349, ze zm.). Z tych regulacji o charakterze ustrojowym wynika bowiem subsydiarny i publicznoprawny obowiązek pokrycia kosztów przez Skarb Państwa, który udzielił pełnomocnikowi publicznoprawnego „zlecenia” do zastępowania strony w postępowaniu cywilnym.

Dostrzegając możliwość popełnienia przez sądy błędów w rozstrzyganiu wniosków pełnomocników z urzędu o przyznanie wskazanych kosztów, Sąd Najwyższy uznał, że pełnomocnikowi z urzędu przysługuje - na podstawie art. 394 § 1 punkt 9 k.p.c. stosowanego w drodze analogii - zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji rozstrzygające o ponoszonych przez Skarb Państwa kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (por. uchwała SN z 25 czerwca 2009 r., III CZP 36/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 24, uchwała SN z 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, uchwała SN z 8 marca 2012 roku, III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115).

Odmienne jednak i jednolicie, Sąd Najwyższy przyjmuje, że nie jest dopuszczalne zażalenie pełnomocnika z urzędu na postanowienie sądu drugiej instancji, oddalające wniosek pełnomocnika o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, z uwagi na brak podstawy prawnej. Nie stanowił jej bowiem art. 394¹ § 1 punkt 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 roku (por. postanowienie SN z 14 grudnia 2007 r., sygn. akt III CZ 61/07, niepubl., postanowienie SN z 17 listopada 2009 r., III CZ 53/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 79, postanowienie SN z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CZ 118/09, niepubl., postanowienie SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZ 20/10, niepubl., postanowienie SN z dnia 11 marca 2011 r. II CZ 208/10, niepubl., postanowienie SN z dnia 21 lipca 2011 r., V CZ 28/11, niepubl.).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2012 roku, sygn. SK 20/11 należy do orzeczeń określanych mianem zakresowych prawotwórczych. Nie stwierdził bowiem niekonstytucyjności 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 r., skutkującej utratą jego mocy obowiązującej, lecz zakwestionował zgodność z Konstytucją braku wskazanej w sentencji wyroku regulacji prawnej. Wydanie przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia zakresowego o charakterze prawotwórczym jest równoznaczne z negatywną oceną „pominięcia ustawodawczego” i sygnalizuje potrzebę dokonania przez ustawodawcę stosownej nowelizacji badanego przez Trybunał przepisu (por. postanowienie SN z dnia 29 kwietnia 2010 roku, IV CO 37/09, niepubl.).

Zważywszy, że autor zażalenia zainicjował postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym, zakończone wyrokiem z dnia 30 października 2012 roku

(SK 20/11), a zażalenie uznać należy za oczywiście uzasadnione, Sąd Najwyższy, w składzie rozpoznającym niniejsze zażalenie, doszedł do przekonania, że należy je uwzględnić, stosując wyjątkowo art. 394¹ § 1 punkt 2 k.p.c. w drodze analogii. Wystarczające było zamieszczenie w odpowiedzi na apelację wniosku pełnomocnika z urzędu o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, połączone z oświadczeniem, że koszty te nie zostały pokryte w całości lub części (k. 400 akt sprawy). Z protokołu rozprawy apelacyjnej z dnia 17 grudnia 2009 roku wynika, że pełnomocnik wnioskodawcy podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko zaprezentowane w odpowiedzi na apelację, stąd przyjęć należy, że Sąd Okręgowy powinien był przyznać w postanowieniu, kończącym postępowanie w sprawie, te koszty, ewentualnie, o ile nasuwały się w tej kwestii wątpliwości, odebrać od pełnomocnika oświadczenie co do ich pokrycia w całości lub części.

Należne skarżącemu wynagrodzenie wynosi, przy wskazanej w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia, kwotę 1.800 zł., powiększoną o należny podatek od towarów i usług (§ 15 punkt 1 w związku z § 6 punkt 6, § 12 ustęp 2 punkt 2 i § 2 ustęp 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1349, ze zm.).

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzeczono jak w sentencji. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego znajduje oparcie w treści art. 520 § 1 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z 398²¹ w związku z art.13 § 2 k.p.c.